

Perception of Justice and Political Participation: Graduate Students' Perception of the Distribution and Redistribution Policies of Raiesi Administration and Their Impact on Political Participation

Javad Alaei Avargani * Ph.D., Department of Political Science, Tarbiat
Modares University, Tehran, Iran.

Received: 23/07/2024

Extended Abstract

Introduction

If the political system is viewed as a system with both outputs and inputs (Almond & Powell, 2005), it becomes clear that the inputs and data within this system strongly influence one another. Examining the status and balance of these inputs can help gain insight into how the political system functions and identify its potential crises. One of the most important factors contributing to the stability of a political system is political participation and support for it, which can be considered an input to the system. The availability of resources and facilities within society is a significant factor influencing political

Accepted: 13/12/2024

ISSN:2476-2806

eISSN:2476-6828

* Corresponding Author: J.alaei@modares.ac.ir

How to Cite: Alaei Avargani, J. (2024). Perception of Justice and Political Participation (Graduate Students' Perception of the Distribution and Redistribution Policies of Raiesi's State and Its Impact on Political Participation). *State Studies*, 10(40), 81 - 120. doi: 10.22054/tssq.2025.81047.1546

participation and public support for the political system. Improving these resources is likely to increase participation levels. However, if resources are distributed in a manner that deepens the gap between social classes and fosters a sense of injustice, political apathy and reduced political participation are likely outcomes. It is important to note that the validity of the claim linking the (re)distribution of resources with political and social action in all societies is debatable. In some contexts, the nature of these processes may not influence individual actions. For example, in countries where an idealistic ideology or deep ethnic-tribal culture binds individuals together and guides their social actions, economic issues may hold less significance. Following the 1979 Islamic Revolution, the Islamic Republic of Iran sought to redistribute resources in order to enhance social justice. Over several decades, various distribution and redistribution policies were implemented. However, a review of economic statistics and data reveals that the government struggled to achieve significant success in equitably distributing resources. It is thus essential to understand the public perception of justice and the resource distribution. Given that students are recognized as an influential group within the political sphere, the present research aimed to explore their perceptions of the outcomes of distribution and redistribution policies. Focusing on graduate students at the universities located in Tehran, the study tried to explain the relationship between their perceptions of justice regarding (re)distribution policies and their political participation. The research is based on the hypothesis that the sense of injustice felt by graduate students has led to political passivity, apathy, and a reduced willingness to engage in politics at various levels.

Materials and Methods

This study is an applied and survey-based research. The statistical population consisted of graduate students from University of Tehran, Allameh Tabataba'i University, and Tarbiat Modares University

across various disciplines. The Cochran formula was applied to determine the sample size. The maximum permissible error (d) was accurately calculated, and the confidence level was set at 0.95. The library and documentary methods were employed to review the literature and describe the theoretical framework. Moreover, a field study was used to collect data from the statistical population through a questionnaire. The questionnaire consisted of a series of closed-ended questions, each scored on a Likert scale. As a correlational study in nature, the research adopted a post-event design in terms of data collection method.

Results and Discussion

The results of the descriptive and empirical statistical analyses partially confirmed the main hypothesis. It is important to note that students' perceptions of justice across various dimensions, as well as their views on distribution and redistribution policies, suggested that they believe these policies have not achieved the government's intended goals. Students perceive the distribution of resources in society as unfair in the aforementioned dimensions. Moreover, in terms of participation, an average of 38.5% of students were not willing to participate in the presidential elections, while 35% showed interest in participating, and approximately 26.5% were neutral. As noted, factors such as religious–ideological ties, nationalism, and the importance placed on democracy are key determinants of electoral participation. These results align with findings of previous research. For instance, a study by Masoudnia et al. (2012) found a significant relationship between relative deprivation and electoral participation. Similarly, Castillo (2009) demonstrated that economic inequality strongly affects political participation. This is also consistent with studies by Gorsin (2018) and Brandsma (2016), which show that income inequality negatively impacts political participation and voter turnout. Moreover, Carlos and Castillo (2015) confirmed that the perception of fair distribution is linked to political participation—

greater fairness in distribution leads to higher participation, while perceived unfairness discourages it. Concerning the participation in government political gatherings (e.g., conferences and rallies), the results revealed that about 42% were willing to attend, while 29.5% were unwilling. This reflects a weakening of the symbolic support for the government and the political system. Alternatively, one key reason for participation in the events is the ideological–religious connection that binds the public to the political system. However, if this bond weakens due to growing inequalities, the number of individuals participating in government-led political events will likely decrease. As stated by Almond and Powell (2005) and Easton (1953), in the systemic approach, inefficiency in distribution policies leads to a breakdown in support for the political system. Conversely, if the system successfully distributes resources and values within society, we see an increase in support through the feedback process.

Conclusion

The analysis showed a significant relationship between the perception of justice and political participation. A change in this perception can influence participation in elections and rallies. It is important to note that the type of response, particularly protests, to perceived injustice depends on the social and political conditions prevailing in a society. At times, this perception may align closely with the actual state of society, with little difference between the two. However, there are instances when a substantial gap exists between the perceived situation and reality, often for various reasons. Moreover, statistics and economic indicators show an unfavorable distribution of resources and opportunities within the Iranian society, especially the inequality between the center and the periphery. This contributes to increased political apathy and decreased political participation.

Keywords: Political apathy, Distribution, Redistribution, Islamic Republic of Iran, Graduate students

ادراک عدالت و مشارکت سیاسی (برداشت دانشجویان تحصیلات تکمیلی از سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی دولت سیزدهم و تأثیر آن بر مشارکت سیاسی)

دکتری علوم سیاسی (مسائل ایران) دانشگاه تربیت مدرس، تهران،
ایران.

جواد علایی اورگانی *

چکیده

بعد از انقلاب اسلامی دولت سعی کرد با تدوین و اجرای سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی از طریق نهادهای دولتی و حکومتی از میزان شکاف طبقاتی و نابرابری بکاهد. این تحقیق به دنبال پاسخ به این پرسش است چه رابطه‌ای میان عدالت ادراک‌شده دانشجویان از نتایج سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی و مشارکت سیاسی آن‌ها وجود دارد. از این رو سعی شد تا حجم نمونه از جامعه آماری دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های تهران، علامه طباطبائی و تربیت مدرس انتخاب شود. در این تحقیق از روش پیمایشی و ابزار پرسش‌نامه جهت جمع‌آوری و نرم‌افزار SPSS برای تحلیل داده‌ها بهره گرفته شده است. فرضیه تحقیق بر این مدعا استوار است که احساس بی‌عدالتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های تهران، علامه طباطبائی و تربیت مدرس از نتایج سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی موجب انفعال و بی‌تفاوتی سیاسی و کاهش تمایل آن‌ها برای مشارکت سیاسی در سطوح مختلف شده است. نتایج نشان می‌دهد که ادراک افراد از وضعیت توزیع و باز توزیع ناعادلانه است و سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی راناکارآمد تلقی می‌کنند و از این رو بخش زیادی از دانشجویان در بعد رفتاری که شامل شرکت در انتخابات، حمایت از جناح سیاسی، راهپیمایی، اعتراض و ... می‌شود، دچار بی‌تفاوتی سیاسی شده‌اند.

واژگان کلیدی: جمهوری اسلامی ایران، بی‌تفاوتی سیاسی، توزیع، باز توزیع، عدالت ادراک‌شده، مشارکت سیاسی.

مقدمه

توزیع منابع و امکانات در هر جامعه‌ای از چنان اهمیتی برخوردار است که در اقتصاد سیاسی و جامعه‌شناسی محققان به گونه‌شناسی نظام‌های توزیعی و باز توزیعی مبادرت کرده‌اند و این مسئله چنان مورد توجه اندیشمندان بوده است که دیوید ایستون^۱ در تعریفی که از سیاست ارائه می‌دهد سیاست را توزیع آمرانه ارزش‌ها می‌داند (عالم، ۱۳۹۴: ۲۳). آلموند و پاول^۲ در تعیین کارکردهایی که یک نظام سیاسی باید داشته باشد کارکرد توزیع را از جمله بایسته‌های کارکردی سیستم در نظر می‌گیرند و از نشانه‌های کارآمد بودن یک سیستم را کارکرد درست سیاست‌های توزیعی آن می‌دانند (آلموند و پاول، ۱۳۸۱: ۵۵). لیبرال‌های کلاسیک در این فرآیند نقش قابل توجهی برای بازار در نظر می‌گیرند و در مقابل نقش دولت به یک داور و نگهبان شب فروکاسته می‌شود (کلارک، ۱۳۸۹: ۱۸۸). در تقابل با لیبرال‌ها، طرفداران دولت رفاه و سوسیالیست‌ها قرار می‌گیرند که نقش بسیار پررنگی را برای دخالت دولت در جامعه و اقتصاد در نظر می‌گیرند. خواه توزیع توسط بازار انجام شود و یا به وسیله دولت، چگونگی وضعیت توزیع منابع بر کنش و رفتار افراد سیاسی-اجتماعی افراد در جامعه مؤثر است، در صورتی که توزیع مناسب باشد میزان شکاف و نابرابری‌ها در جامعه کاهش پیدا می‌کند و در نتیجه جامعه با بحران کمتری روبه‌رو است. با وجود این، گاه به دلیل ناکارایی فرآیند توزیع اولیه، دولت مجبور می‌شود اقدام به اجرای سیاست‌های باز توزیعی کند. سیاست‌های توزیعی بعد از انقلاب در راستای بهبود وضعیت بهداشت، آموزش، حمل و نقل و... بوده است و هر اقدامی که در این راستا در سراسر کشور صورت گرفته است سیاست توزیعی محسوب می‌شوند. اما در بعد باز توزیعی، اولین اقدامات باز توزیعی، به مصادره اموال خاندان پهلوی و عوامل نزدیک آن مربوط می‌شد. بر اساس این دستور، اموال منقول به نام شورای انقلاب یا به نام رهبر انقلاب سپرده می‌شد و اموال غیرمنقول برای رفع نیاز مستمندان صرف می‌گردید.

عمده‌ترین اقدامات باز توزیعی از بالا به لوایحی مربوط می‌شد که شورای انقلاب و سپس دولت آن را ارائه کردند. این لوایح ماهیت باز توزیعی قابل توجهی داشتند و عموماً متضمن منافع طبقات فرودست بودند. نخستین اقدام از این نوع، لایحه ملی کردن اراضی شهری بود. بر اساس یک برآورد، ایران در آغاز انقلاب با جمعیتی در حدود ۳۷ میلیون با کمبود سه میلیون واحد مسکونی مواجه بود (Kiafar, ۱۹۹۲: ۲۳۶). یکی از سیاست‌های توزیعی سیاست پرداخت یارانه در قالب پرداخت مستقیم بخشی از بهای کالاها و خدمات اساسی و همچنین کنترل قیمت حامل‌های انرژی با هدف حمایت از اقشار آسیب‌پذیر، توزیع عادلانه درآمد، تثبیت قیمت‌ها و حمایت از تولید اعمال می‌شد (زیرک، ۱۳۹۲: ۲).

سیر صعودی حجم یارانه‌های آشکار و پنهان دولت موجب گردید تا از اوایل دهه ۸۰ ه. ش در میان نخبگان ابزاری و فکری کشور نسبت به ضرورت تجدیدنظر در نظام پرداخت یارانه اجماع نظر نسبی حاصل آید (فتحی پور، ۱۳۹۰: ۴). این مسائل باعث شد تا در دولت نهم بحث هدفمند کردن یارانه‌ها مطرح شود. دولت نهم برای اصلاح ساختار اقتصادی کشور در پاییز ۱۳۸۹ طرحی تحت عنوان طرح تحول اقتصادی انجام داد.

از دیگر سیاست‌های باز توزیعی که برای کاهش میزان شکاف اقتصادی و بهبود وضعیت معیشت دهک‌های بالا صورت گرفت سهم عدالت در دولت نهم بود. پیش از پرداختن به چگونگی امکان تأثیر کارکردهای توزیعی و باز توزیعی بر کنش سیاسی باید این نکته را متذکر شد که صحت این مدعا که در همه جوامع رابطه مستقیمی میان فرآیندهای توزیع و باز توزیعی و کنش سیاسی و اجتماعی وجود دارد، مورد تردید است و گاه چگونگی این فرآیندها تأثیری بر کنش افراد ندارد (مثلاً در کشورهایی که یک ایدئولوژی آرمان‌گرا و یا نوعی فرهنگ قومی- قبیله‌ای قوی و عمیق موجب پیوند افراد می‌شود و هدایتگر آن‌ها در عرصه اجتماع است، نقش مسائل اقتصادی چندان مدنظر نیست). با وجود این، همان‌گونه که بیان شد، یکی از اهداف کارکردی سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی برقراری عدالت و افزایش رضایت در شهروندان است. بدین معنا که هر نظام سیاسی بر دو ستون استوار است یکی ایدئولوژی حاکم بر آن نظام سیاسی و دوم کارایی است (قوام، ۱۳۹۲: ۱۵۰).

بر اساس نگرش سیستمی که در آرای آلموند و پاول وجود دارد، در صورتی که فرایند توزیع به خوبی صورت گیرد در فراگرد بازخوردی ما شاهد حمایت از سیستم هستیم؛ اما در صورتی که فرایند توزیع به خوبی صورت نگیرد ما شاهد کاهش حمایت نمادین از نظام سیاسی یا رخداد های سیاسی مانند اعتراض، شورش و یا انقلاب هستیم. به طور کلی، اگر تأثیر موفقیت یا عدم موفقیت این سیاست‌ها را بر کنش سیاسی افراد در یک پیوستار در نظر بگیریم، منتهی‌الیه یک طیف، حمایت جدی و آشکار از نظام سیاسی است و در منتهی‌الیه جهت دیگر طیف، اعتراض و انقلاب است. در میانه این دو طیف نیز حمایت یا عدم حمایت از سیستم به صورت معتدل رخ می‌دهد که یا در قالب رأی دادن و یا نقد بر سیستم و بی‌تفاوتی اجتماعی و سیاسی رخ می‌دهد. گرچه وضعیت خروجی سیاست‌های توزیع و باز توزیعی در بعد عینی بر اساس آمار و شاخص قابل رصد است؛ اما ادراک و برداشت ذهنی که افراد از نتایج این سیاست‌ها دارند، بسیار مهم است. گاه سیاست‌ها در عمل چندان موفقیت‌آمیز نبوده است اما در ذهن افراد برداشت عادلانه و رضایتمندانه‌ای نسبت به این فرایند و نتایج حاصل از آن وجود دارد اما گاه بر اساس شاخص‌های عینی و آمار یک نظام سیاسی از منظر توزیع و باز توزیع امکانات جایگاه مناسبی دارد، ولی مردم در آن کشور به شدت احساس بی‌عدالتی می‌کنند. البته باید گفت وجود احساس عدالت یا بی‌عدالتی به طور کلی و مطلق نیست بلکه نسبی است و از یک حوزه با حوزه‌های دیگر متفاوت است. بنابراین برای پی بردن به این نکته که آیا سیاست‌ها نتایج مطلوبی داشته‌اند یا نه و چه تأثیری بر کنش سیاسی افراد در آن جامعه دارد، باید علاوه بر توجه به داده‌های آماری به ادراکی که افراد از آن‌ها دارند توجه شود که این مسئله با متغیر میانجی عدالت ادراک شده قابل تبیین و توصیف است. در این تحقیق ابتدا به ارزیابی ادراک دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های تهران از نتایج سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی پرداخته می‌شود و در نهایت رابطه عدالت ادراک شده از نتایج سیاست‌های توزیع و باز توزیعی و مشارکت سیاسی آن‌ها بررسی می‌شود. سؤال اصلی این پژوهش این است که دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های تهران از نتایج سیاست‌های توزیعی- باز توزیعی چه برداشت و ادراکی دارند و چه رابطه‌ای میان نوع ادراک آن‌ها از نتایج این سیاست‌ها و مشارکت سیاسی آن‌ها وجود دارد؟

ملاحظات مفهومی و نظری

عدالت ادراک شده

ادراک فرایندی است که طی آن افراد داده‌ها را از محیط دریافت کرده، برخی از آن‌ها را گزینش، سازمان‌دهی و تفسیر نموده و بدین ترتیب به کلیت پیرامون خود نظم و مفهوم می‌بخشند. عدالت ادراک شده فرایندی است که در آن افراد داده‌های اقتصادی موجود در جامعه که بیان‌کننده وضعیت خود آن‌ها و دیگران در جامعه است را دریافت، تحلیل و تجزیه می‌کنند و بر اساس ارزیابی حسی از این داده‌ها احساس عدالت یا بی‌عدالتی می‌کنند. به اعتقاد گرینبرگ و کولکوئیت (۲۰۰۵) عدالت ادراک شده به ادراک فرد از حد منصفانه بودن بازده‌ها و پاداش‌هایی است که ارائه می‌شوند (به نقل از: نصیری و بهشتی راد، ۱۳۹۳: ۱۷۵). بر اساس احساس عدالت یا عدم عدالت می‌توان به تأثیر و تبعات سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی در جامعه پی برد. چنانچه برداشت افراد این باشد که با آن‌ها عادلانه رفتار شده بیشتر به رفتارهای مثبت می‌پردازند و رفتارهای فرانقشی مثبتی بروز می‌دهند. از این‌رو، عدالت ادراک شده اجتماعی می‌تواند بر رفتارهای شهروندی مانند انگیزش و رضایت شهر شهروندی در اجتماع تأثیر بگذارد (Al-Zu'bi, 2010: 75).

ادراک افراد از عدالت ناشی از نیاز طبیعی آن‌ها است. افراد نیازهای مختلفی دارند که از طریق تعامل با دیگران برطرف می‌شود این نیازها طیفی از نیازهای اقتصادی مانند پول، امکانات مادی تا نیازهای اجتماعی- احساسی نسبتاً انتزاعی مانند توجه و احترام شخصی را شامل می‌شوند. عدالت به افراد معیارهایی را می‌دهد تا قضاوت کنند که آیا این نیازها در محیط اجتماعی که اغلب پیچیده هستند برآورده می‌گردد یا خیر (Lukes, 1973: 89). «راسینسکی» بر این باور است که عدالت اجتماعی ادراک شده و جهت‌گیری درک عدالت به زندگی اجتماعی، نشان‌دهنده دو دیدگاه تناسب و برابر خواهی است که از طریق چهار رویکرد فردگرایی اقتصادی، انصاف، برابری و نیاز بیان می‌شود. تناسب نشان‌دهنده تمایل افراد به پاداش دادن در جامعه است که در پیشرفت جامعه نقش دارند و عدم اختصاص این پاداش‌ها به افرادی که در پیشرفت جامعه نقشی ندارند. برابری خواهی

نشان‌دهنده دسترسی برابر به خدمات و امکانات اساسی و رفتار یکسان بود با همه افراد جامعه و توزیع مجدد ثروت است (ابراهیم پور و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۲۳).

سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی

عمل تخصیص ارزش‌ها و منابع به افراد در یک جامعه از دو روند توزیع و باز توزیع صورتی می‌گیرد. در کشورهایی که دارای اقتصاد بازار آزاد هستند و دولت کمترین دخالت را در اقتصاد دارد عمده ارزش‌ها و منابع توسط بازار و از طریق مکانیسم عرضه و تقاضا توزیع می‌شود و در صورتی که فرایند بازار نتواند به‌خوبی روند توزیع را ایجاد کند و در برخی از حوزه‌ها موجب ایجاد نابرابری در وضعیت مردم شود و شکاف‌هایی را ایجاد کند دولت به‌عنوان یک ناظر و کنشگر مداخله‌گر در فرایند بازار دخالت می‌کند و از طریق تدوین و اجرای سیاست‌هایی به باز توزیع ارزش‌ها و منابع در جامعه می‌پردازد در این شرایط سیاست‌های باز توزیعی تدوین و اجرا می‌شود (ر.ک. کلارک، ۱۳۹۰: ۲۰-۳۵). اما در کشورهایی که بخش عمده اقتصاد در اختیار دولت قرار دارد به‌ویژه کشورهایی که دارای اقتصاد رانتیری هستند و عمده درآمدها و منابع از طریق رانت در جامعه توزیع می‌شود توزیع از طریق مکانیسم‌های دولتی و به عبارتی سیاست‌های توزیعی صورت می‌پذیرد. از این‌رو، در این کشورها سیاست‌های توزیعی نقش بسیار پررنگی دارند.

سیاست‌های توزیعی عبارت از سیاست‌هایی است که توسط دولت در اقتصادهای دولتی برای توزیع ارزش‌ها در یک جامعه صورت می‌گیرد و دولت در این بعد به جای بازار عملکرد بازار در توزیع ارزش‌ها و منابع را انجام می‌دهد (Kuhlmann, Blum, 2021:3). اما در شرایطی که مکانیسم توزیع به شدت ناکارآمد باشد و شکاف و نابرابری زیاد و غیرقابل‌تحملی را در جامعه ایجاد کند دولت و سیاست‌گذاران مجبور می‌شوند به باز توزیع منابع در برخی از حوزه‌ها مبادرت کنند که در این وضعیت ما شاهد تدوین و اجرای سیاست‌های باز توزیعی هستیم. به طور کلی، مراد از سیاست‌های باز توزیع همان عدالت باز توزیعی است که در حمایت و یا نقد آن نظریه‌های گوناگونی بیان شده است.

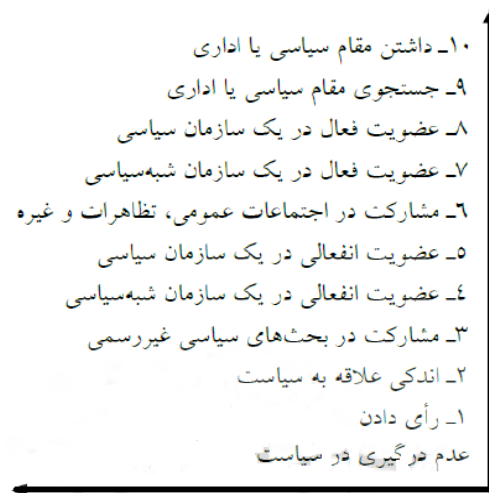
ارزیابی سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی در یک جامعه به‌طور کلی از دو طریق انجام می‌شود یا از طریق آمار و ارقام وضعیت اقتصادی، اجتماعی در آن جامعه یا از طریق وضعیت ادراکی افراد از شرایط کلی حاکم بر جامعه. از آنجایی که در این تحقیق تأکید اصلی بر روی ادراک افراد از وضعیت عدالت و تأثیرات سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی دولت‌های بعد از انقلاب است ادبیات نظری تحقیق پیرامون مفهوم عدالت و عدالت ادراک شده سامان پیدا می‌کند.

مشارکت سیاسی

به‌طور کلی از مشارکت سیاسی تعاریف متعددی ارائه شده است. «لستر میل برات»، مشارکت سیاسی و مجموعه فعالیت‌ها و اعمال شهروندان برای اعمال نفوذ و حکومت و حمایت از نظام سیاسی می‌داند (Milbrath, 1977: 2). از این‌رو، در این تعریف حیطه رفتار مردم در مشارکت سیاسی اعمال فشار تأثیرگذاری از یک‌سو و حمایت رقابت و پشتیبانی و تقویت از سوی دیگر است. به زعم «مایرون واینر» مشارکت سیاسی عبارت از هر عمل داوطلبانی موفق یا ناموفق سازمان‌یافته و بدون سازمان دوره‌ای یا مستمر شامل روش‌های مشروع و نامشروع برای تأثیر بر انتخاب رهبران و سیاست‌ها و اداره امور عمومی در هر سطح از حکومت محلی یا ملی است (مصفا، ۱۳۵۷: ۲۰). در این برداشت از مشارکت سیاسی هر نوع فعالیت قانونی و غیرقانونی مسالمت‌آمیز و غیر مسالمت‌آمیز در سطح ملی و محلی در نظر گرفته می‌شود. در حالی که لستر میل برات اعتراضات را شکل الحاقی و غیرعادی مشارکت می‌داند و آن را از تعریف مشارکت سیاسی کنار می‌گذارد (چابکی، ۱۳۸۱: ۱۱۲). مشارکت سیاسی با توجه به شرایط و زمینه‌هایی (اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و ...) که در جامعه وجود دارد می‌تواند شکل‌ها و گونه‌های متفاوتی را به خود ببیند. از این‌رو می‌تواند شامل وضعیت خودجوش و خودانگیخته و یا اجباری باشد (فتحی آشتیانی، ۱۳۷۷: ۲۷).

میل براث سطوح مشارکت سیاسی را به شکل زیر نشان داده است:

شکل (۱) سطوح مشارکت میل براث

همان‌طور که در این طیف‌بندی مشاهده می‌شود که گروهی از افراد کوچک‌ترین درگیری در سیاست امور سیاسی ندارند که ویژگی اصلی آن‌ها عدم درگیری در سیاست است. اما بعد از این گروه سلسله‌مراتب از مشارکت را می‌توان مشخص کرد که رأی دادن تا داشتن مقام سیاسی و اداری در نوسان است. باید به این نکته اشاره کرد هرچقدر از پایین سلسله‌مراتب به سمت بالا حرکت می‌کند به تدریج از کمیت افراد مشارکت‌کننده کاسته می‌شود و به کیفیت آن افزوده می‌گردد (عابدی اردکانی و حسینی، ۱۳۹۳: ۶۳).

طبق این دیدگاه، داشتن مقام سیاسی بالاترین و رأی دادن پایین‌ترین سطح مشارکت سیاسی است. سطوح بالاتر مشارکت سیاسی تنها نسبت اندکی از جمعیت و سطوح پایین‌تر، عده بیشتری از جمعیت را در برمی‌گیرند و رأی دادن، اکثریت جمعیت را در برمی‌گیرد. بدیهی است سطوح مختلف ممکن است از یک نظام سیاسی به نظام سیاسی دیگر فرق کند و سطوح معینی ممکن است در یک نظام اهمیت بیشتری داشته باشند و در نظام دیگری چندان یا هیچ اهمیتی نداشته باشند. بدیهی است که در هر جامعه‌ای عده‌ای از افراد غیرفعال و نسبت به مسائل سیاسی جامعه «خنثی» هستند؛ افرادی که به رأی دادن و انتخابات اعتقاد

ندارند و یا افراد منزوی و غیراجتماعی که خود را از هرگونه فعالیت اجتماعی در سطح شهر یا کشور دور نگه داشته‌اند و به عبارت دیگر درگیر سیاست نیستند (راش، ۱۳۷۷: ۱۲۶). «آنتونی برچ» با نظریه‌ای پیرامون کشورهای دموکراتیک، انواع فعالیت‌های زیر را تحت عنوان مشارکت سیاسی طبقه‌بندی می‌کند: رأی دادن در انتخابات محلی یا سراسری و در همه‌پرسی‌ها، فعالیت تبلیغاتی به نفع احزاب یا نامزدهای سیاسی، عضویت در احزاب سیاسی یا گروه‌های فشار، شرکت در تظاهرات سیاسی، اعتصاب‌های صنفی با اهداف سیاسی، یا در انواع اعتصاب‌های دیگر که هدف از آن تغییر سیاست‌گذاری عمومی باشد، اشکال گوناگون نافرمانی مدنی، عضویت در کمیته‌های مشورتی دولتی، عضویت در شوراهای مصرف‌کنندگان و اشکال گوناگون فعالیت‌های مدنی در زمینه‌هایی چون تأمین مسکن برای تهیدستان یا موضوعات زیست‌محیطی، آزادی‌های مطبوعاتی و غیره که تبعاتی برای سیاست‌گذاری عمومی داشته باشد (سیدامامی، ۱۳۸۶: ۶۶).

از نظر اکثر نظریه‌پردازان در باب مشارکت هر کدام عوامل مختلفی را مؤثر در مشارکت می‌دانند و بر اساس آن نظریه خود را استوار ساخته‌اند. این مؤلفه‌ها شامل مسئله جنسیت، سن، نوع فرهنگ، مذهب، موقعیت اقتصادی و ... است. بنابراین می‌توان گفت گرچه نظریه‌پردازانی که درباره مشارکت سیاسی نظر داده‌اند، هر کدام از منظر مؤلفه‌ای آن را مطالعه کرده‌اند. اما در کل همه آن‌ها در مسئله مشارکت و اهمیت آن ثبوتاً اتفاق نظر دارند و تأکید هر کدام بر یک یا چند مؤلفه به معنای بی‌اعتباری و یا کم‌اهمیت بودن مؤلفه‌های دیگر نیست؛ بلکه بنا بر ضرورت و علاقه تحقیقاتی، در هر اثر یک مؤلفه برجسته شد. از آنجا که مبنای مشارکت دارای طیفی است که از کوچک‌ترین توجهات شروع می‌شود و تا بیشترین تأثیرگذاری را در برمی‌گیرد در این تحقیق نیز سعی شد صرفاً به مشارکت در انتخابات محدود نشود و مسئله مشارکت در کارناول‌ها، راهپیمایی‌ها، احزاب، سخنرانی‌ها و همایش‌های سیاسی نیز مدنظر قرار بگیرد. بدین‌سان، سعی شد تا نظر اغلب این نظریه‌پردازان در فرایند تحقیق در نظر گرفته شود. در این تحقیق سعی شد با ادغام حوزه‌ها و سطوح مشابه و نزدیک مشارکت، سه سطح مهم مشارکت یعنی شرکت در انتخابات (ریاست جمهوری و مجلس شورای اسلامی)، شرکت در اجتماعات سیاسی

حکومتی (راهپیمایی‌ها، سخنرانی‌ها و همایش‌های سیاسی) و شرکت در اعتراضات و اعتصابات مورد بررسی قرار گیرد.

روش‌شناسی

جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

پژوهش حاضر از نظر کنترل شرایط پژوهش، یک بررسی پیمایشی است. از نظر هدف، یک بررسی کاربردی است. جامعه آماری این پژوهش دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های تهران، علامه طباطبائی و تربیت مدرس در گرایش‌های مختلف است. طبق آمار دانشگاه تهران در تمام دانشکده‌ها و رشته‌ها حدود ۴۶۷۹۸۱ نفر دانشجو مشغول به تحصیل هستند که تعداد دانشجویان تحصیلات تکمیلی حدود ۲۸۵۰۰ نفر هستند. در دانشگاه تربیت مدرس که صرفاً در دو مقطع تحصیلی ارشد و دکتری دانشجو پذیرفته می‌شود، طبق داده‌هایی که خود دانشگاه منتشر کرده است آمار کل دانشجویان این دانشگاه ۹۲۰۰ است.

در دانشگاه علامه طباطبائی نیز دارای که حدود ۱۶۸۵۰ دانشجو حضور دارد به صورت تقریبی ۵۶۰۰ دانشجوی تحصیلات تکمیلی مشغول به تحصیل است.

تعداد نمونه و روش نمونه‌گیری

در این پژوهش برای تعیین نمونه از فرمول «کوکران» استفاده می‌شود. در فرمول فوق معمولاً؛ حداکثر اشتباه مجاز (d) معادل ۰/۰۵، ضریب اطمینان ۰/۹۵، $t = 1/96$ و مقادیر p و q نیز هر کدام معادل ۰/۵ و حجم جامعه $N =$ در نظر گرفته می‌شود. مقدار P برابر با ۰/۵ در نظر گرفته می‌شود. زیرا اگر $P = 0/5$ باشد n حداکثر مقدار ممکن خود را پیدا می‌کند و این امر سبب می‌شود که نمونه به حد کافی بزرگ باشد. (بازرگان، ۱۳۸۶). بر اساس فرمول مذکور حجم نمونه برابر با ۳۸۳ بوده است. از آنجا که جمعیت آماری این پژوهش سه دانشگاه مختلف بوده است نمونه‌گیری متناسب با حجم مناسب‌ترین روش بوده است.

در جدول زیر جامعه آماری و تعداد نمونه آماری متناسب هر طبقه به تفکیک گزارش شده است.

جدول شماره (۱) جامعه آماری دانشگاه‌ها و نمونه آماری

دانشگاه	جامعه آماری	درصد آماری	نمونه آماری
تهران	۲۸۵۰۰	۶۶,۲۸	۲۵۳
تربیت مدرس	۹۲۰۰	۲۱,۴	۸۱
علامه طباطبایی	۵۶۰۰	۱۳,۰۲	۴۹
کل دانشجویان	۴۳۰۰۰	۱۰۰	۳۸۳

ابزارهای تحقیق

در این پژوهش از پرسشنامه به‌عنوان ابزار گردآوری داده استفاده می‌شود که شامل دو پرسشنامه عدالت ادراک‌شده و بی‌تفاوتی سیاسی است.

پرسشنامه عدالت ادراک‌شده شامل گویه‌هایی در مورد عدالت ادراک‌شده و ابعاد مختلف آن بود. برای تهیه این پرسشنامه از سؤالات ترکیبی استفاده شد. بدین معنا که برخی از سؤالات از پرسشنامه‌های مورد آزمون قرار گرفته در پژوهش‌های داخلی و خارجی مانند پرسشنامه عدالت توزیعی پرایس و مولر (۱۹۸۶)، محمدی (۱۳۹۴) و چند سؤال هم با توجه به ماهیت پژوهش توسط محقق تهیه شد.

جهت تهیه گویه‌های پرسشنامه مشارکت سیاسی و بی‌تفاوتی سیاسی علاوه بر گویه‌هایی که خود محقق بر اساس هدف تحقیق تهیه کرده است، از پرسشنامه‌هایی که در تحقیقاتی مانند پایان‌نامه رحیمی (۱۳۹۲)، میرزاده قصابه (۱۳۹۵) و میرزایی (۱۳۹۹) به کار رفته استفاده شده است.

روش پژوهش

بر اساس روش جمع‌آوری داده‌ها تحقیقات اسنادی و میدانی تقسیم می‌شود. در روش اسنادی پژوهشگر با استفاده از اسناد و مدارک به مطالعه موضوع مورد تحقیق می‌پردازد و تحلیل‌های ثانویه که بر داده‌های آماری و پژوهش پیمایشی انجام می‌گیرد جزء تحقیقات

اسنادی محسوب می‌شود. اما در این روش پژوهشگر با استفاده از روش‌های مختلف کمی و کیفی به میدان تحقیق رفته و مستقیماً با جامعه یا واحدهای سنجش سروکار دارد (حبیب پور و صفری: ۱۳۹۰). در این تحقیق هم از روش کتابخانه و اسنادی و روش میدانی استفاده می‌شود. برای تدوین بخش ادبیات پژوهش و ادبیات نظری تحقیق از روش اسنادی و کتابخانه استفاده شده است و برای جمع‌آوری داده‌ها از جامعه آماری با استفاده از پرسش‌نامه از روش میدانی استفاده می‌شود. در این پژوهش از پرسش‌نامه بسته و از مقیاس لیکرت استفاده می‌شود. پژوهش حاضر از نوع مطالعات همبستگی بوده و طرح آن با توجه به روش جمع‌آوری داده‌ها از نوع پس‌رویدادی است.

یافته‌های پژوهش

در مسئله ادراک از نتایج سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی نتایج نشان می‌دهد دانشجویان در هر بُعد از عدالت، ادراک متفاوتی دارند و نوع برداشتی که دارند به یکی از گرایش‌های حوزه عدالت نزدیک است. بدین معنا که دانشجویان در بعد تناسب قائل به مسئله شایستگی در توزیع امکانات هستند و معتقدند که باید امکانات بدون توجه به جایگاه سیاسی و اجتماعی افراد توزیع شود. به همین خاطر آن‌ها معتقدند که بر اساس معیار شایستگی و استحقاق منابع موجود در جامعه مانند شغل، امکانات رفاهی، توزیع نشده است و احساس بی‌عدالتی می‌کنند. در بعد تناسب دانشجویان نابرابری موجود را ناشی از عدم شایستگی افراد، عدم تلاش و تفاوت در استعداد نمی‌بینند و بر این باورند که در توزیع منابع، این معیارها در جامعه موردنظر نیست و افراد شایسته متناسب با استعداد و تلاششان به آنچه استحقاق آن را دارند دست نمی‌یابند که این خود نماد وجود بی‌عدالتی در جامعه است. بنابراین دانشجویان زمانی توزیع را در جامعه عادلانه تلقی می‌کنند که منابع بر اساس شایستگی و استحقاق افراد توزیع شود. بررسی آماری به خوبی نشان می‌دهد که در بعد تناسب عدالت ادراک شده پاسخ‌دهندگان این ادراک را دارند که علت اصلی عدم وجود رفاه برای برخی از افراد در جامعه نه به خاطر عدم داشتن استعداد و نه به خاطر عدم تلاش آن‌هاست.

در بعد برابری عدالت ادراک شده از سیاست های توزیعی و باز توزیعی دانشجویان در درجه اول در حوزه فردی و خصوصی مانند بعد تناسب ۵۴٪ درصد افراد مخالف توزیع برابر امکانات و امتیازات بدون توجه به شایستگی و تلاش افراد اند و این نوع از برابری را مناسب و عادلانه نمی دانند و مخالف آن اند در مقابل تنها ۲۶٪ درصد از افراد موافق توزیع امکانات بدون در نظر گرفتن میزان تلاش آن ها در جامعه اند. اما در مورد توزیع خدمات آموزشی و بهداشتی ۶۲٪ دانشجویان بر این باورند که بهتر است این نوع خدمات به صورت برابر در تمام کشور توسط دولت توزیع شود، تنها ۲٪ به طور میانگین مخالف توزیع خدمات رایگان دولت در حوزه های مذکور برای همگان هستند. به عبارتی اگرچه دانشجویان توزیع برابر امکانات توسط در بعد خصوصی بدون توجه به تلاش افراد را ناعادلانه و نادرست تلقی می کنند اما در حوزه عمومی معتقدند که دولت باید امکانات بهداشتی و آموزشی را به صورت برابر توزیع کند و این نوع توزیع را عادلانه تلقی می کنند. در بعد مقایسه ای عدالت ادراک شده که پژوهشگر به دنبال فهم میزان شکاف و تفاوت ادراک و برداشت ذهنی افراد با واقعیت بوده است نتیجه جالبی به دست آمد است. طبق برداشت دانشجویان از وضعیت توزیع و باز توزیع بعد از انقلاب در نسبت با قبل از انقلاب دانشجویان احساس می کنند که وضعیت توزیع بعد از انقلاب بسیار بدتر شده است و این نوعی احساس بی عدالتی را برای آن ها در پی دارد. همچنین در سطح بینا کشوری نیز وضعیت توزیع را در مقایسه با کشور ترکیه و امریکا به شدت نامناسب و ناعادلانه تلقی کرده اند؛ به گونه ای که طبق داده های توصیفی تحقیق حدود ۷۴٪ دانشجویان توزیع در ایران را بدتر از امریکا و ترکیه می دانند و حدود ۵۴٪ دانشجویان نیز در مقایسه با ۲۲٪ فکر می کنند که قبل از انقلاب توزیع منابع بهتر بوده است در صورتی که ضریب جینی تا یک سال قبل از انقلاب نزدیک به ۴۴٪ بوده است و از نظر شاخص اقتصادی و داده های آماری، وضعیت توزیع امکانات بعد از انقلاب و در مقایسه با ترکیه و امریکا وضعیت بهتر است. از این رو ادراک افراد با داده ها بسیار متفاوت است که این می تواند ناشی از تأثیر رسانه ها بر ادراک افراد بوده باشد. در ذیل مقایسه بین ادراک دانشجویان و آمار موجود در این بعد به خوبی شکاف را نشان می دهد.

در بعد ادراک از سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی که سعی شد از فضای تئوریک و نظری کمی دور شویم و نتایج چند مورد از سیاست‌هایی خاصی که جمهوری اسلامی با هدف کاهش نابرابری‌ها اجرا کرد و همچنین کارایی برخی از نهادها مورد ارزیابی قرار گرفت که در این بعد، ادراک دانشجویان با وضعیت واقعی در جامعه هم‌خوانی بیشتر داشته است و گویا ادراک آن‌ها از نتایج سیاست‌ها و کارایی نهادها ملموس‌تر بوده است. ادراک دانشجویان از سیاست‌هایی مانند توزیع یارانه‌ها، توزیع درآمد بین افراد نشان می‌دهد که به طور میانگین ۷۲٪ توزیع را نامناسب می‌دانند و تنها ۱۰٪ این شیوه توزیع را عادلانه تلقی می‌کنند. و در حوزه امکانات بهداشتی و آموزشی ۹۰٪ درصد افراد بر این باورند که توزیع این امکانات در کشور ناعادلانه است و در نتیجه احساس بی‌عدالتی می‌کند و تنها ۵٪ بر این باورند که توزیع امکانات بهداشتی و آموزشی در کشور عادلانه است. از این رو آن‌ها بر این باورند که سیاست‌ها و برخی از نهادهایی که به دنبال کاهش نابرابری‌ها و شکاف اقتصادی- اجتماعی در جامعه بوده‌اند ناکارآمدند و فضا را ناعادلانه تصور می‌کنند.

رابطه عدالت ادراک‌شده و مشارکت سیاسی

برای تبیین بهتر نتایج، رابطه هر بُعد از عدالت ادراک‌شده با مشارکت سیاسی بررسی شده است.

رابطه عدالت ادراک‌شده در بُعد تناسب و مشارکت در انتخابات

همان‌گونه در جدول (۱) مشخص شده است بین بُعد تناسب عدالت و مشارکت در انتخابات رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. در بُعد تناسب ادراک از عدالت که نشان‌دهنده وضعیت توزیع منابع بر اساس شایستگی، استعداد و تلاش افراد است دانشجویان توزیع و باز توزیع امکانات و منابع را بر اساس عناصر مذکور ناعادلانه تلقی می‌کنند، به خاطر همین برخی از آن‌ها تمایلی به مشارکت در انتخابات ندارند. از این رو هرچقدر که احساس بی‌عدالتی از این مسئله که افراد متناسب با استعداد، شایستگی و تلاششان به امکانات و منابع مورد نیازشان دسترسی پیدا نکنند، افزایش یابد تمایل دانشجویان برای عدم شرکت در انتخابات افزایش پیدا می‌کند و در مقابل هرچقدر که توزیع و باز توزیع امکانات بر قاعده

تناسب بهتر صورت پذیرد، به احتمال زیاد میزان مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری و مجلس شورای اسلامی افزایش پیدا می‌کند. باید این نکته را بیان کرد که در این رابطه عناصری مانند علقه مذهبی، ایدئولوژیکی به نظام سیاسی، ولایت فقیه، دشمنی با نظام و مسئله ملی‌گرایی می‌تواند تأثیرگذار باشد. بدین‌سان دانشجویانی از نظر مذهبی و ایدئولوژیک طرفدار نظام هستند ممکن است در درجه اول توزیع امکانات و منابع را متناسب با جایگاه افراد بدانند و احساس بی‌عدالتی نداشته باشند و از طرف دیگر در صورت ناکارآمد دانستن عدم تخصیص منابع بر اساس شایستگی افراد همچنان به دلیل علقه ای که به نظام دارند در انتخابات به دلیل آنکه آن را یک وظیفه دینی و نوعی رسالت تلقی می‌دانند، شرکت کنند. برخی افراد نیز ممکن است به خاطر ایران و روحیه ملی‌گرایی حتی با وجود نقد جدی به خاطر عدم توزیع و باز توزیع منابع بر اساس شایستگی افراد و در انتخابات شرکت کنند. افرادی هم که به صورت ریشه‌ای با نظام سیاسی مخالف هستند علاوه بر نقدی که در عدم تناسب شایستگی افراد با توزیع منابع دارند کلاً در انتخابات شرکت نمی‌کنند. با وجود این، بازهم می‌توان گفت در وجه غالب نتایج نشان می‌دهند بین عدالت ادراک شده از سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی در بعد تناسب و مشارکت در انتخابات رابطه وجود دارد و عدم تناسب در توزیع و باز توزیع با توجه به شایستگی و استعداد افراد می‌تواند به افزایش مشارکت افراد در انتخابات منجر شود و بالعکس.

جدول (۱) همبستگی بعد تناسب و مشارکت در انتخابات

متغیر		عدالت ادراک شده
مشارکت در انتخابات	همبستگی پیرسون	۰,۲۴۷
	سطح معناداری	۰,۰۰۰
	تعداد	۳۸۳

رابطه عدالت ادراک شده در بُعد برابری عدالت و مشارکت در انتخابات

در جدول (۲) نتایج نشان می‌دهد که ادراک از سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی در بعد برابری و مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری و مجلس شورای اسلامی رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. در بعد برابری ادراک از عدالت، گرچه دانشجویان مخالف توزیع

برابر امکانات و خدمات بدون توجه به میزان تلاش افراد اند اما خواهان توزیع برابر امکانات و خدمات بهداشت و آموزشی‌اند. از این رو، افزایش احساس بی‌عدالتی از عدم توزیع برابر امکانات بهداشتی و آموزشی در کشور باعث افزایش بی‌ رغبتی افراد برای شرکت در انتخابات می‌شود. با وجود این رابطه، بیان این نکته نیز ضروری است که در این بخش بازهم متغیرهایی مانند گرایش فکری افراد از نظر اقتصادی (لیبرال یا سوسیالیست بودن)، علقه مذهبی، ایدئولوژیک به نظام سیاسی، ولایت فقیه یا حتی مسئله ملی‌گرایی می‌تواند مؤثر باشد. بدین معنا افرادی که از نظر تفکر اقتصادی طرفدار لیبرالیسم باشند در گام اول مخالف توزیع برابر امکانات توسط دولت هستند و دخالت دولت را نادرست قلمداد می‌کنند و در مرحله بعد نسبت به توزیع برابر امکانات نظری نداشته باشند که بخواهند در کنش سیاسی خود آن را لحاظ کنند و ممکن است با وجود غلط دانستن این سیاست همچنان در انتخابات شرکت کنند و به طیفی که قائل به بازار آزاد است رأی دهند، و یا به دلایل دیگر تمایلی به مشارکت نداشته باشند.

همچنین دانشجویانی که از نظر مذهبی و ایدئولوژیکی طرفدار نظام هستند ممکن است در درجه اول معتقد باشند که جمهوری اسلامی تا حد زیادی در توزیع امکانات و خدمات به صورت برابر در کشور موفق بوده است و این موجب افزایش تمایل آن‌ها برای کنشگری باشد و یا حتی در صورت ناکارآمد دانستن سیاست‌ها و نهادها همچنان به دلیل علقه ای که به نظام دارند در انتخابات به عنوان یک تکلیف دینی و سیاسی شرکت کنند.

برخی از دانشجویان نیز ممکن است با وجود باور به توزیع نابرابر امکانات بهداشت و آموزشی در کشور همچنان به دلایل ملی‌گرایی و یا مسئله دموکراسی در انتخابات مشارکت کنند. با وجود این تفاسیر همچنان می‌توان گفت نتایج نشان می‌دهند بین احساس و ادراک عدالت از توزیع برابر یا نابرابر با مشارکت در انتخابات رابطه وجود دارد و رشد و تقویت احساس بی‌عدالتی از توزیع نابرابر منابع می‌تواند به افزایش بی‌ میلی افراد برای مشارکت در انتخابات منجر شود.

جدول (۲) همبستگی بعد برابری و مشارکت در انتخابات

متغیر		بعد برابری
مشارکت در انتخابات	همبستگی پیرسون	۰,۱۱۰
	سطح معناداری	۰,۰۳۲
	تعداد	۳۸۳

رابطه عدالت ادراک شده در بُعد مقایسه‌ای و مشارکت در انتخابات

نتایج در جدول (۳) نشان می‌دهد که بین بعد مقایسه‌ای عدالت ادراک شده و مشارکت در انتخابات رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. از این رو با افزایش احساس بی‌عدالتی از توزیع امکانات و منابع در کشور در نسبت با حکومت پهلوی و یا توزیع در سایر کشورها مانند ترکیه و آمریکا افراد عدم تمایل افراد برای مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری و مجلس شورای اسلامی افزایش پیدا می‌کند و در مقابل نیز در صورتی که ادراک از عدالت در بعد مقایسه‌ای با افزایش عدالت از وضعیت توزیعی و باز توزیعی در نسبت با قبل از انقلاب و سایر کشورها همراه باشد میزان مشارکت دانشجویان در انتخابات افزایش پیدا می‌کند.

گرچه در این رابطه نیز مانند موارد قبل مسئله علقه مذهبی- ایدئولوژیکی به نظام سیاسی، ولایت فقیه یا حتی مسئله ملی‌گرایی و مخالفت سیاسی با نظام مؤثر است و احتمالاً بر نتایج تأثیرگذار است؛ به‌گونه‌ای که علاقه‌مندان به نظام سیاسی و ولایت فقیه در قدم اول حتی اگر وضعیت توزیع نسبت به قبل از انقلاب و یا کشورهای مثل آمریکا بسیار بد باشد به دلیل مخالفت‌های سیاسی و اندیشه‌ای که با حکومت پهلوی و یا آمریکا دارند همچنان در انتخابات شرکت می‌کنند. در مقابل برخی از افرادی که دارای روحیه ملی‌گرایی هستند ممکن است به دلیل نگاه مثبت به دوران پهلوی حتی در صورت بهبود وضعیت توزیع همچنان دوران قبل انقلاب را دوران طلایی بدانند و تمایل به طرفداری از احزاب و جناح‌های موجود در ساحت سیاسی جمهوری اسلامی نداشته باشند و همواره انتخابات را تحریم کنند یا گاه بدون طرفداری از نظام پهلوی و اهمیت به مسئله ایران و یا مسئله دموکراسی با وجود احساس بی‌عدالتی در بعد مقایسه‌ای در انتخابات شرکت کنند.

افرادی که جز مخالفان جمهوری اسلامی هستند حتی اگر با توجه به وضعیت داده‌های آماری توزیع را در مقایسه با قبل انقلاب و کشورهایی مانند ترکیه و امریکا بهتر بدانند تمایلی به شرکت در انتخابات نداشته باشند. با این وجود در وجه غالب می‌توان گفت بین عدالت ادراک شده از سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی در بعد مقایسه‌ای و مشارکت در انتخابات رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین بهبود احساس ادراک از عدالت در بعد مقایسه‌ای می‌تواند به افزایش مشارکت دانشجویان در انتخابات ریاست جمهوری و مجلس منجر شود.

جدول (۳) همبستگی بعد مقایسه‌ای و مشارکت در انتخابات

متغیر		بعد مقایسه‌ای
مشارکت در انتخابات	همبستگی پیرسون	۰,۴۱۵
	سطح معناداری	۰,۰۰۰
	تعداد	۳۸۳

رابطه عدالت ادراک شده در تمام ابعاد و مشارکت در انتخابات

گرچه همان‌گونه که در بررسی رابطه تک تک ابعاد عدالت ادراک شده با مشارکت در انتخابات گفته شد برخی از عوامل مانند علقه مذهبی، ایدئولوژیکی، تفکر اقتصادی و ملی‌گرایی می‌تواند در رابطه میان ابعاد عدالت ادراک شده (برابری، تناسب، مقایسه‌ای، ادراک از سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی) با مشارکت در انتخابات دخیل و مؤثر باشند اما به طور کلی و در وجه غالب رابطه میان این دو، تأیید شده است و طبق داده‌ها بین عدالت ادراک شده و مشارکت در انتخابات رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. ازاین‌رو هرچقدر که وضعیت ادراک از عدالت در جامعه بهتر شود میزان مشارکت نیز افزایش پیدا می‌کند و هرچقدر که این ادراک منفی شود میزان مشارکت در انتخابات نیز کاهش پیدا می‌کند.

جدول (۴) همبستگی عدالت ادراک شده و مشارکت در انتخابات

عدالت ادراک شده		متغیر
۰,۴۰۶	همبستگی پیرسون	مشارکت در انتخابات
۰,۰۰۰	سطح معناداری	
۳۸۳	تعداد	

بررسی رابطه عدالت ادراک شده و شرکت در اجتماعات سیاسی حکومتی برای تبیین بهتر نتایج، رابطه هر بُعد از عدالت ادراک شده با شرکت در اجتماعات سیاسی حکومتی بررسی شده است.

رابطه عدالت ادراک شده و شرکت در اجتماعات سیاسی حکومتی

طبق نتایج در جدول (۵) بین بعد تناسب عدالت و شرکت در اجتماعات مانند راهپیمایی، همایش‌ها و سخنرانی‌های سیاسی رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. در بعد تناسب احساس بی‌عدالتی از وضعیت توزیع منابع بر اساس شایستگی، استعداد و تلاش افراد است به احتمال زیاد به افزایش بی‌ رغبتی دانشجویان برای مشارکت در اجتماعات سیاسی به‌ویژه راهپیمایی منجر شده است. مانند دیگر موارد باید این نکته را بیان کرد که در این رابطه عناصری مانند علقه مذهبی، ایدئولوژیکی به نظام سیاسی، ولایت فقیه، دشمنی با نظام می‌تواند تأثیرگذار باشد. بدین‌سان دانشجویانی از نظر مذهبی و ایدئولوژیکی طرفدار نظام هستند ممکن است در درجه اول توزیع امکانات و منابع را متناسب با جایگاه افراد بدانند و احساس بی‌عدالتی نداشته باشند و از طرف دیگر در صورت ناکارآمد دانستن عدم تخصیص منابع بر اساس شایستگی افراد همچنان به دلیل علقه ای که به نظام دارند در اجتماعات سیاسی مانند راهپیمایی شرکت کنند. افرادی هم که به صورت ریشه‌ای با نظام سیاسی مخالف هستند علاوه بر نقدی که در عدم تناسب شایستگی افراد با توزیع منابع دارند گرچه ممکن است در برخی از همایش‌ها و سخنرانی‌های حکومتی شرکت کنند اما در راهپیمایی‌های شرکت نمی‌کنند. با وجود این، بازهم می‌توان گفت در وجه غالب نتایج نشان می‌دهند بین عدالت ادراک شده از سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی در بعد تناسب و شرکت در اجتماعات سیاسی حکومتی مانند سخنرانی‌ها، راهپیمایی و همایش‌های رابطه وجود دارد

و افزایش احساس بی‌عدالتی ناشی از عدم تناسب در توزیع و باز توزیع امکانات با شایستگی و استعداد افراد می‌تواند به افزایش بی‌رغبتی دانشجویان برای شرکت در اجتماعات سیاسی حکومتی منجر شود و بالعکس.

جدول (۵) همبستگی بعد تناسب و شرکت در اجتماعات سیاسی حکومتی

متغیر	بعد تناسب	
شرکت در اجتماعات سیاسی حکومتی	همبستگی پیرسون	۰,۰۲۸
	سطح معناداری	۰,۰۰۰
	تعداد	۳۸۳

رابطه بعد برابری عدالت ادراک شده در بعد برابری و مشارکت در اجتماعات سیاسی حکومتی

همان‌طور که در جدول (۶) نشان می‌دهد بین ادراک از سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی در بعد برابری و شرکت در اجتماعات سیاسی رابطه معناداری وجود ندارد و فرضیه پژوهشگر تأیید نشده است.

جدول (۶) همبستگی بعد برابری و شرکت در اجتماعات سیاسی حکومتی

متغیر	بعد برابری	
شرکت در اجتماعات سیاسی حکومتی	همبستگی پیرسون	۰,۳۲۰
	سطح معناداری	۰,۴۲۵
	تعداد	۳۸۳

رابطه عدالت ادراک شده در بعد مقایسه‌ای و مشارکت در اجتماعات سیاسی حکومتی

نتایج در جدول (۷) نشان می‌دهد که بین بعد مقایسه‌ای عدالت ادراک شده و شرکت در اجتماعات سیاسی رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. از این رو با افزایش احساس بی‌عدالتی از توزیع امکانات و منابع در کشور در نسبت با حکومت پهلوی و یا توزیع در سایر کشورها مانند ترکیه و امریکا افراد عدم تمایل افراد برای شرکت در اجتماعات سیاسی حکومتی

مانند، راهپیمایی‌ها، همایش‌ها و سخنرانی‌های حکومتی افزایش پیدا می‌کند و در مقابل نیز در صورتی که ادراک از عدالت در بعد مقایسه‌ای با افزایش عدالت از وضعیت توزیعی و باز توزیعی در نسبت با قبل از انقلاب و سایر کشورها همراه باشد میزان مشارکت دانشجویان در اجتماعات سیاسی حکومتی افزایش پیدا می‌کند. گرچه در این رابطه نیز مانند موارد قبل مسئله علقه مذهبی-ایدئولوژیکی به نظام سیاسی، ولایت فقیه و مخالفت سیاسی با نظام مؤثر است و احتمالاً بر نتایج تأثیرگذار است. به گونه‌ای که علاقه‌مندان به نظام سیاسی و ولایت فقیه در قدم اول حتی اگر وضعیت توزیع نسبت به قبل از انقلاب و یا کشورهای مثل آمریکا بسیار بد باشد همچنان در اجتماعات سیاسی به‌ویژه راهپیمایی‌ها شرکت می‌کنند. در مقابل برخی از افرادی که دارای روحیه ملی‌گرایی هستند ممکن است به دلیل نگاه مثبت به دوران پهلوی حتی در صورت بهبود وضعیت توزیع تمایل به شرکت در اجتماعات سیاسی حکومتی نداشته باشند و همواره انتخابات را تحریم کنند یا گاه بدون طرفداری از نظام پهلوی و اهمیت به مسئله ایران و یا مسئله دموکراسی با وجود احساس بی‌عدالتی در بعد مقایسه‌ای در انتخابات شرکت کنند. افرادی که جز مخالفان جمهوری اسلامی هستند حتی اگر با توجه به وضعیت داده‌های آماری توزیع را در مقایسه با قبل انقلاب و کشورهایی مانند ترکیه و آمریکا بهتر بدانند تمایلی به شرکت در این نوع اجتماعات نداشته باشند. با این وجود در وجه غالب می‌توان گفت بین عدالت ادراک شده از سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی در بعد مقایسه‌ای و مشارکت در اجتماعات سیاسی حکومتی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین بهبود احساس ادراک از عدالت در بعد مقایسه‌ای می‌تواند به افزایش مشارکت دانشجویان در اجتماعات سیاسی حکومتی و بالعکس منجر شود.

جدول (۷) همبستگی بعد مقایسه‌ای و شرکت در اجتماعات سیاسی حکومتی

متغیر		بعد تناسب
شرکت در اجتماعات سیاسی حکومتی	همبستگی پیرسون	۰,۴۷۶
	سطح معناداری	۰,۰۰۰
	تعداد	۳۸۳

رابطه بعد برابری عدالت ادراک‌شده در تمام ابعاد و مشارکت در اجتماعات سیاسی حکومتی

طبق نتایج ناشی از بررسی کلی رابطه بین عدالت ادراک‌شده و شرکت در تجمعات ما شاهد وجود رابطه معنادار و مثبتی میان این دو متغیر هستیم از این رو هرچقدر که ادراک از عدالت در جامعه مثبت باشد میزان شرکت افراد در تجمعات (راهپیمایی‌ها، سخنرانی‌ها و ... افزایش پیدا می‌کند و برعکس. بنابراین با افزایش ادراک بی‌عدالتی در افراد میزان کنش‌های حمایتی که بسته به نوع نظام سیاسی در قالب‌های گوناگون از جمله شرکت در کارناوال‌ها و راهپیمایی‌هاست، کاهش پیدا می‌کند.

جدول (۸) همبستگی عدالت ادراک‌شده و شرکت در اجتماعات سیاسی حکومتی

عدالت ادراک‌شده		متغیر
۰,۴۲۱	همبستگی پیرسون	شرکت در اجتماعات سیاسی حکومتی
۰,۰۰۰	سطح معناداری	
۳۸۳	تعداد	

رابطه عدالت ادراک‌شده و در شرکت در اعتراضات به تفکیک ابعاد

جدول (۹) رابطه میان ابعاد عدالت ادراک‌شده و شرکت در اعتراضات را نشان می‌دهد. طبق نتایج میان بعد تناسب، برابری، مقایسه‌ای و کارایی نهادها و ادراک از سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی و شرکت در اعتراضات رابطه معناداری وجود ندارد. این مسئله می‌تواند دلایل و علل گوناگونی داشته باشد. یکی از مهم‌ترین آن می‌تواند تعمیق بی‌تفاوتی سیاسی در بعد رفتار است که باعث شده حتی آن‌ها تمایلی برای شرکت در اعتراضات نداشته باشند.

جدول (۹) ابعاد عدالت ادراک شده و شرکت در اعتراضات

ابعاد عدالت ادراک شده		شرکت در اعتراضات
بعد تناسب	همبستگی	-۰.۲۲
	معناداری	۰.۶۷۰
بعد برابری	همبستگی	-۰.۱۴۵
	معناداری	۰.۳۵۵
بعد مقایسه‌ای	همبستگی	-۰.۴۷
	معناداری	۰.۳۸۵

رابطه عدالت ادراک شده در تمام ابعاد و در شرکت در اعتراضات همان گونه در بین هر کدام از ابعاد عدالت ادراک شده و شرکت در اعتراضات رابطه معناداری وجود نداشت بین ابعاد تجمعی شده عدالت ادراک شده و شرکت در اعتراضات نیز رابطه معناداری کشف نشد.

جدول (۱۰) همبستگی عدالت ادراک شده و شرکت در اعتراضات

متغیر		عدالت ادراک شده
شرکت در اعتراضات	همبستگی پیرسون	-۰.۳۳
	سطح معناداری	۰.۵۲۴
	تعداد	۳۸۳

طبق نتایج تحقیق «کاستیلو» و همکارانش (۲۰۱۵) بین اعتقاد افراد به برابری و نابرابری و اعتراضات رابطه وجود دارد که احساس نابرابری بی عدالتی به اعتراض منجر می شود که در این تحقیق تأیید نشد. تحقیق «اینهالت» (۲۰۱۹) نشان می دهد که بین نابرابری و شرکت در اعتراضات رابطه مثبت اما ضعیفی وجود دارد که تا حدودی با نتایج این تحقیق همخوانی دارد. اما نتایج این پژوهش با پژوهشی که سالت (۲۰۱۵) انجام داده است که بین نابرابری و شرکت در اعتراضات رابطه ای وجود ندارد و افرادی که به شدت در وضعیت نابرابری اقتصادی قرار دارند تمایلی به شرکت در اعتراضات ندارند، همخوانی دارد.

«پاور» (۲۰۱۸) در تحقیق خود نشان داد در ایرلند با وجود بهبود وضعیت اقتصادی در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ به دلیل ادراک نسبت به وجود نابرابری در اعتراضات مشارکت کردند. تحقیق «جاستینو» و «مارتارانو» (۲۰۱۶) نشان می‌دهد که اعتراضات مدنی امریکای لاتین در سال ۲۰۱۰ ناشی از ادراک نابرابری بوده است نه خود نابرابری. «گراسو» و دیگران (۲۰۱۹) به این نتیجه رسیدند که در دوره‌هایی که وضعیت اقتصاد بحرانی است افراد احساس محرومیت نسبی بیشتری می‌کنند و این احساس باعث می‌شود آن‌ها به جای تحرک در وجه مثبت به اعتراض روی آورند. از این رو، باید گفت فرضیه تحقیق از یک سو تأیید می‌شود و از سوی دیگر رد می‌شود. باید این نکته را که در مقدمه ذکر شد مجدد بیان داشت نوع واکنش به ویژه کنش اعتراضی نسبت به بی‌عدالتی بسته به شرایط اجتماعی و سیاسی حاکم بر آن جامعه است. با وجود این محقق بر این باور است آنچه منجر به چنین نتایجی شده است علاوه بر اینکه ناشی از بی‌تفاوتی در بعد رفتار جهت مشارکت در اعتراضات است تا حدودی نیز ناشی از محافظه‌کاری است که در بین دانشجویان وجود داشته است؛ زیرا این نتایج برخلاف نظر مثبت دانشجویان نسبت به نقش اساسی اعتراضات در تغییر وضعیت کشور است چراکه در گویه‌های مربوط که به طریق غیرمستقیم از تأثیر اعتراض بر تغییر سؤال پرسیده شد اغلب افراد تأیید کننده تغییر از طریق اعتراض بودند اما به دلیل محافظه‌کاری در این میان با وجود اعتقاد به تغییر از طریق اعتراض روحیه محافظه‌کاری را در پیش گرفتند.

نتیجه‌گیری

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که دانشجویان از نتایج سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی در کشور احساس بی‌عدالتی دارند و بر این باوراند که منابع به‌درستی در کشور توزیع نشده و این مسئله باعث ایجاد حس نارضایتی در بین آن‌ها شده است. این حس نارضایتی بر نوع کنش آن‌ها در سطوح مختلف مشارکت سیاسی تأثیر گذاشته است. نتایج نشان می‌دهد که بین ادراک از عدالت و مشارکت در انتخابات و شرکت در اجتماعات سیاسی حکومتی رابطه معناداری وجود داشته است و با تغییر در وضعیت ادراک وضعیت مشارکت در انتخابات و تجمعات نیز تغییر خواهد کرد. با این وجود داده‌های تجربی نتوانست رابطه

میان احساس بی‌عدالتی دانشجویان و مشارکتشان در اعتراض و جنبش را تأیید کند که تا حدودی این مسئله می‌تواند ناشی از محافظه‌کاری باشد و تا حدودی نیز ناشی از بی‌تفاوتی در رفتار است. از این رو باید گفت فرضیه تحقیق از یک سو تأیید می‌شود و از سوی دیگر رد می‌شود. باید این نکته را که در مقدمه ذکر شد مجدداً بیان داشت نوع واکنش به‌ویژه کنش اعتراضی نسبت به بی‌عدالتی بسته به شرایط اجتماعی و سیاسی حاکم بر آن جامعه است. نتایج تأیید کننده فرضیه است که میان ابعاد عدالت ادراک شده و شرکت در انتخابات رابطه وجود دارد. در بین متغیرهای مذکور بین دو متغیر کارایی نهادها و بعد مقایسه‌ای همبستگی مثبت قوی وجود دارد. از این رو هرچقدر که ادراک از عدالت افزایش پیدا کند میزان مشارکت در انتخابات نیز افزایش پیدا می‌کند. نتایج نشان می‌دهد که در حوزه مشارکت به طور میانگین ۳۸٫۵ تمایلی برای حضور در انتخابات ریاست جمهوری ندارند و در مقابل ۳۵ درصد تمایل به شرکت دارند و حدود ۲۶٫۵ درصد نظری بینابین دارند.

همان گونه که بیان شد در این مورد عواملی مانند علقه‌های مذهبی-ایدئولوژیکی و یا مسئله ملی‌گرایی و اهمیت به دموکراسی جز عوامل مؤثر برای مشارکت در انتخابات است. رشد و تقویت احساس بی‌عدالتی می‌تواند کم‌کم از این تعداد بکاهد و افرادی که در موضع بینابین قرار دارند به افرادی که تمایلی به مشارکت ندارند و افرادی که تمایل به مشارکت دارند به افراد دارای موضع بینابین یا افرادی که مشارکت نمی‌کنند ملحق شوند که این مسئله زنگ خطر برای حکومت است. این نتایج با نتایج برخی از تحقیقات هم‌خوانی دارد، در تحقیقی که مسعودنیا و همکارانش (۱۳۹۱) انجام دادند مشخص شد بین متغیر محرومیت نسبی و مشارکت در انتخابات رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج تحقیق کاستیلو (۲۰۰۹) نیز نشان می‌دهد که نابرابری اقتصادی بر مشارکت سیاسی به شدت تأثیرگذار است. همچنین با نتایج تحقیقات گورسین (۲۰۱۸)، براندسما (۲۰۱۶) که بین نابرابری درآمدی و مشارکت وجود دارد و تأثیر منفی بر مشارکت سیاسی و میزان شرکت در انتخابات دارد هم‌خوانی دارد.

در تحقیق الیمات (۲۰۱۰) نیز بین وضعیت درآمدی دانشجویان و مشارکت آنان در انتخابات رابطه معناداری کشف شد. بر اساس نظر اندروس هرچقدر توزیع درآمد در یک جامعه نامناسب باشد و انحصارات زیاد باشد ما شاهد کاهش میزان مشارکت خواهیم بود. همچنین وایتلی و سید نیز بر این باورند هرچقدر دسترسی افراد به منابع بهتر و بیشتر باشد مشارکت نیز افزایش پیدا می‌کند.

پژوهش کارلوس و کاستیو (۲۰۱۵)، تأیید کننده رابطه میان وضعیت مطلوب توزیع عادلانه و مشارکت سیاسی است از این رو هرچقدر که توزیع عادلانه‌تر باشد مشارکت بیشتر خواهد و برعکس هرچقدر که توزیع ناعادلانه‌تر باشد تمایل افراد برای مشارکت کمتر خواهد بود.

در تحقیق مهرگان و عزتی (۱۳۸۵) و دیناج (۲۰۱۸) نشان داده شده است که وضعیت درآمد سرانه که نمودی از چگونگی باز توزیع درآمد است با انتخابات رابطه مستقیم و مثبتی داشته است. با وجود این، در تحقیقی که طاهری و همکارانش (۱۳۹۶) در ایلام انجام دادند رابطه معناداری بین عوامل اقتصادی مشارکت و شرکت در انتخابات برقرار نشد و عوامل سیاسی مؤثر در شرکت در انتخابات بوده است. برعکس در تحقیقی که وفادار (۱۳۷۵) انجام داد بین مؤلفه‌های اقتصادی مانند وضعیت درآمدی و مشارکت در انتخابات رابطه معناداری کشف کرد. درباره شرکت در اجتماعات سیاسی حکومتی مانند همایش‌ها، راهپیمایی‌ها نتایج نشان می‌دهد که حدود ۴۲ درصد تمایلی به حضور دارند، و ۲۹٫۵ درصد تمایل به مشارکت ندارند که نشان‌دهنده تضعیف وجه نمادین نظام و کاهش حمایت نمادین از حکومت است. با وجود این، می‌توان گفت یکی از علل اصلی که افرادی در این مراسم به‌ویژه راهپیمایی‌ها شرکت می‌کنند همان علقه ایدئولوژیک و مذهبی است که موجب پیوند آن‌ها با سیستم می‌شود و در صورتی که این علقه با تعمیق نابرابری‌ها تضعیف شود از میزان این افراد برای حضور در اجتماعی سیاسی حکومتی کاسته می‌شود. همان طور که نشان داده شده است بین تمام ابعاد به جز بعد برابری با شرکت در اجتماعات سیاسی حکومتی رابطه وجود دارد. از این رو هرچقدر که ادراک از وجود عدالت و توزیع عادلانه در جامعه افزایش پیدا کند گرایش به مشارکت در اجتماعات نیز افزایش پیدا می‌کند. بنابراین با افزایش ادراک بی‌عدالتی در افراد میزان کنش‌های حمایتی که بسته به

نوع نظام سیاسی در قالب‌های گوناگون از جمله شرکت در کارناوال‌ها و راهپیمایی‌هاست، کاهش پیدا می‌کند.

همان گونه که آلموند و پاول (۱۳۸۴) و ایستون (۱۹۵۳) بیان داشتند در رویکرد سیستمی در صورت ناکارآمدی در سیاست‌های توزیعی در فراگرد بازخوردی ما شاهد اختلال در حمایت از نظام سیاسی هستیم و در صورتی که سیستم به خوبی بتواند ارزش‌ها را در جامعه توزیع کند در فراگرد بازخوردی، شاهد افزایش حمایت از نظام سیاسی هستیم. در این تحقیق نیز مشخص شد در صورت ناکارآمدی نظام سیاسی در سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی ما شاهد کاهش حمایت از نظام سیاسی هستیم. در بعد شرکت در اجتماعات سیاسی مانند راهپیمایی و سخنرانی که بیشتر محور دولتی و حاکمیتی دارند افراد دچار نوعی بی‌ رغبتی و عدم تمایل شدند و این مسئله نشان‌دهنده رشد بی‌ تفاوتی شدید برای حضور در عرصه‌هایی است که دولت متولی آن باشد و نشان‌دهنده رشد شکاف میان دولت و ملت و بی‌ تفاوتی سیاسی نسبت به عرصه‌های رسمی حاکمیتی است. از آنجاکه یکی از کنش‌های حمایتی از هر نظام سیاسی مشارکت در تجمعات و کارناوال عدم تمایل برای شرکت در تجمعات می‌تواند نشانگر شروع بحران در بعد حمایت‌نمادین و کارایی نمادین برای نظام سیاسی باشد.

همان گونه که آلموند و پاول (۱۳۸۴) و ایستون (۱۹۵۳) بیان داشتند در رویکرد سیستمی در صورت ناکارآمدی در سیاست‌های توزیعی در فراگرد بازخوردی ما شاهد اختلال در حمایت از نظام سیاسی هستیم و این اختلال در دو نوع کاهش حمایت از نظام سیاسی از طریق عدم مشارکت در انتخابات و عرصه‌های مسالمت‌آمیز مشارکت و افزایش اعتراض و شورش خود را نشان می‌دهد. در نهایت، می‌توان گفت میان وضعیت ادراک‌شده از سیاست‌های توزیعی- باز توزیعی و مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه وجود دارد. گاه ممکن است این ادراک با وضعیت واقعی جامعه هم‌خوانی داشته و تفاوت زیادی با آن نداشته باشد. گاه ممکن است، به دلایلی، شکاف زیادی میان ادراک از وضعیت با واقعیت وجود داشته باشد. به لحاظ آماری و شاخص‌های اقتصادی، وقتی وضعیت توزیع منابع و امکانات در جامعه چندان مناسب نباشد و شکاف و نابرابری در مرکز و پیرامون پدید آید. لذا، مسئولان باید برای توزیع مجدد منابع در کشور تدابیری

بیندیشند. در مورد بی‌تفاوتی سیاسی و تمایل نداشتن دانشجویان برای حضور در اعتراض‌ها، حتی اگر ناشی از محافظه‌کاری آنان نباشد و کلاً رغبتی برای این امر نداشته باشند، این مسئله برای نظام سیاسی خطری بزرگ است که نشان از تعمیق و تسطیح بی‌تفاوتی سیاسی در میان نسل جوان دارد. که باعث می‌شود، در مواقع ضروری نظام از جلب حمایت آنان برای کنشگری ناتوان خواهد بود.

راهبردهای پیشنهادی پژوهش

باوجوداینکه در این تحقیق بیشتر به جنبه پژوهشی و علمی برای تبیین و فهم مسئله توجه شده است، می‌توان به‌طور مختصر برخی پیشنهادهای سیاست‌گذارانه را به شرح زیر مطرح کرد:

۱. اقدام جدی دولت برای باز توزیع مجدد منابع و امکانات برای کاهش نابرابری از طریق مالیات ستانی؛

۲. رقیق کردن ادراک ناعادلانه افراد از وضعیت توزیع منابع و امکانات در کشور از طرق گوناگون؛

۳. محدود نکردن تمام عرصه‌ها و فضاها برای اعتراض سیاسی، اجتماعی و اقتصادی؛

۴. اولویت‌بخشی مسئولان به ادراک افراد از وضعیت اقتصادی بر برداشت ذهنی خودشان از شرایط اقتصادی؛

۴. تمرکز نظام سیاسی بر توزیع و باز توزیع منابع بر اساس اصل استحقاق.

پیشنهادهای پژوهشی

بررسی رابطه ادراک از عدالت و هم‌بستگی اجتماعی؛

بررسی رابطه ادراک از عدالت و بحران مشروعیت و نفوذ؛

بررسی رابطه عدالت اجتماعی و اقتصادی و مسئله حمایت از نظام سیاسی؛

بررسی رابطه عدالت اجتماعی و اعتماد سیاسی؛

بررسی رابطه فساد و سیاست‌های باز توزیعی.

تعارض منافع
تعارض منافع ندارم.

ORCID

Javad Alaei Avargani <https://orcid.org/0000-0001-9495-673X>

منابع

- ابراهیم پور، داود، جوان پور، عزیز، حسینی اصل، وحیده. (۱۳۹۴). رابطه عدالت اجتماعی ادراک شده با میزان مشارکت شهروندان در توسعه یافتگی شهر تبریز، *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، سال پنجم، شماره ۱۶، صص ۱۱۹-۱۴۶.
- آلموند، گابریل ای، مونت، رابرت جی. (۱۳۸۱). *چارچوبی نظری برای بررسی سیاست تطبیقی*، علی رضا طیب، تهران: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
- چابکی، ام‌البنین (۱۳۸۲)، جنسیت و مشارکت سیاسی، *علوم انسانی دانشگاه الزهرا*. سال دوازدهم و سیزدهم، شماره چهل و چهار و چهل و پنجم، صص ۵۱۱-۵۵۳.
- راش، مایکل (۱۳۷۷) *جامعه و سیاست (مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی)*، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، انتشارات سمت
- رحیمی، فاطمه (۱۳۹۲)، *مطالعه عوامل بی‌تفاوتی سیاسی زنان ایرانی در مقایسه با مردان*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علم و فرهنگ، دانشکده علوم انسانی.
- زیرک، سعیده. (۱۳۹۲). تحلیل وضعیت پرداخت یارانه‌ها در ایران با تأکید بر آسیب‌شناسی سیاست‌های دولت در راستای اصلاح نظام پرداخت یارانه‌ها، *سیاست‌های مالی و اقتصادی*، سال یکم، شماره ۱، صص ۷۹-۱۲۰.
- سیدامامی، کاووس، عبدالله، عبدالمطلب (۱۳۸۸)، *عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در انتخابات ریاست جمهوری و مجلس: مطالعه موردی شهر تهران*. *پژوهشنامه علوم سیاسی*، سال ۴، شماره ۱۴۶-۱۰۹،
- عالم، عبدالرحمان. (۱۳۹۴). *بنیادهای علم سیاست*، تهران: سمت.
- فتحی آشتیانی، علی (۱۳۷۷)، *مقدمه‌ای بر روانشناسی سیاسی*، تهران، انتشارات بعثت.

فتحی پور، ارسلان (۱۳۹۰)، *الزامات اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها*، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

قوام، عبدالعلی (۱۳۹۲)، *سیاست‌شناسی: مبانی علم سیاست*، تهران: سمت.

عابدی اردکانی، سید مجتبی حسینی (۱۳۹۳)، بررسی رابطه مشارکت سیاسی و سلسله‌مراتب نیازها، مطالعه موردی کارکنان دانشگاه یزد، *دانش سیاسی*، ۱۰ (۱۹)، ۸۷-۱۱۱

کلارک، باری (۱۳۸۹)، *اقتصاد سیاسی تطبیقی*، عباس حاتمی، تهران: کویر.

محمدی، مقداد، (۱۳۹۴)، *احساس عدالت و رابطه آن با مشارکت سیاسی دانشجویان دانشگاه هرمزگان در سال ۱۳۹۴*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، محمود رئوفی، یاسر رستگار، دانشگاه هرمزگان، دانشکده علوم انسانی

طاهری، ابوالقاسم؛ حیدری، نصرامه؛ ازغندی، علیرضا؛ ساعی، احمد (۱۳۹۶)، تأثیر عوامل اقتصادی بر رفتار رأی‌دهندگان در انتصابات مجلس شورای اسلامی حوزه انتصابیه ایلام، *علوم سیاسی*، سال سیزدهم، شماره سی و هشتم، ص ۱۹-۲.

مسعودنیا، ابراهیم (۱۳۸۰)، تبیین جامعه‌شناختی بی‌تفاوتی شهروندان در حیات اجتماعی و سیاسی، *نشریه اطلاعات سیاسی-اقتصادی*، مرداد و شهریور، شماره‌های ۱۶۸-۱۶۷، صص ۱۵۵-۱۷۲.

مصفا، نسرين (۱۳۷۵)، *مشارکت سیاسی زنان در ایران*، تهران، انتشارات وزارت امور خارجه.

مهرگان، نادر، مرتضی عزتی (۱۳۸۵)، تأثیر متغیرهای اقتصادی بر مشارکت مردم در انتخابات

ایران، پژوهش‌های رشد و توسعه پایدار (پژوهش‌های اقتصادی) دوره: ۶، شماره: ۵۱-۶۳

میرزاده قصابه، زهرا (۱۳۹۵)، کیفیت زندگی و تأثیر آن بر بی‌تفاوتی سیاسی در میان جوانان (مطالعه موردی: شهرستان مشکین‌شهر)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علی رجب‌لو، مریم قاضی

نژاد، دانشگاه الزهراء، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد

میرزایی، فرزانه (۱۳۹۹) *تحلیل عوامل بی‌تفاوتی اجتماعی و سیاسی و راهکارهای مقابله با آن در نهج‌البلاغه*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، حسن اصغر پور، دانشگاه شاهد، دانشکده علوم انسانی.

نصیری ولیک‌بنی، فخرالسادات، بهشتی راد، رقیه. (۱۳۹۳). بررسی نقش سقف شیشه‌ای بر کاهش

عدالت ادراک شده سازمانی، *مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان*، دوره ۱۲، شماره ۴، صص

وفادار (۱۳۷۵)، دموکراسی برداشت مردم و دانشجویان و بررسی نگرش مردم و دانشجویان نسبت به انتخابات، پایان نامه، دانشگاه شهید بهشتی.

References

- Al-Zu'bi, H. A. (2010). "A study of relationship between organizational justice and job satisfaction". *International Journal of Business and Management*, 5(12), 102. DOI:10.5539/ijbm.v5n12p102
- Anhalt, Taylor (2019), *Income inequality and european protest activity*, University of Florence.
- Brandsma, Nils, Krönby, Olle, (2016), *Economic Inequality and Voting Participation*, Institution of Political Economics.
- Castillo, Antonio M. Jaime (2009), "Economic Inequality and Electoral Participation: A Cross-Country Evaluation", *Comparative Study of the Electoral Systems (CSES) Conference, Toronto, ON, Canada, September 2009*:31 Pages
- Castillo, Juan Carlos & Sonja Zmerli (2015) *Inequality, Distributive Justice and Political Participation: An Analysis of the Case of Chile*, Bulletin of Latin American Research, University of Chile.
- Easton, David, (1953) *the Political System, an Inquiry into the State of Political Science*. New York: Alfred A. Knopf.
- Grasso MT, Karampampas S, Temple L, Yoxon B (2019), "Deprivation, class and crisis in Europe: A comparative analysis". *European Societies* 21(2): 190–213. Doi.org/10.1080/14616696.2019.1584324
- Kiafar, A. (1992). *Urban land policies in post-revolutionary Iran, in Modern Capitalism and Islamic Ideology in Iran*, Edited by C. Bina & et al, (London; Mac Milan press).

Kuhlmann, Johanna and Sonja Blum, (2021), Narrative plots for regulatory, distributive, and redistributive policies, *European Policy Analysis*. 7(S2): 276-302. doi.org/10.1002/epa2.1127

Luebker, Malte (2015) *Redistribution policies*, .Researchgate

Milbrath, Lester W. and Madan Lal Goel (1977) *Political Participation. How and Why People Get Involved in Politics*. Chicago: RandMcNally

Moaddel, M. 1991. Class struggle in post-revolutionary Iran, *Middle East studies*, V 23

Price J, Mueller CW (1986). *Handbook of organizational measurement*. Marshfield, MA: Pitman.

Fathi Ashtiani, A. (1998). *On Political Psychology*, Tehran, Be'sat Publications.

Translated References into English

Abedi Ardakani, S.M.H. (2014). "Investigating the Relationship between Political Participation and Hierarchy of Needs, a Case Study of Yazd University Employees", *Journal of Political Science*, 10(19), 87-111.[In Persian]

Alem, A. (2015). *Foundations of Political Science*, Tehran: Samt. [In Persian]

Almond, G.A., Mont, R J. (2002). *A Theoretical Framework for Investigating Comparative Politics*, Alireza Tayyeb, Tehran: National Management and Planning Organization. [In Persian]

Al-Zu'bi, H.A. (2010). "A study of relationship between organizational justice and job satisfaction". *International Journal of Business and Management*, 5(12), 102. DOI:10.5539/ijbm.v5n12p102

- Anhalt, T. (2019). Income inequality and european protest activity, University of Florence.
- Brandsma, N., Krönby, O. (2016). Economic Inequality and Voting Participation, Institution of Political Economics.
- Castillo, J.C., Antonio M. (2009). "Economic Inequality and Electoral Participation: A Cross-Country Evaluation", Comparative Study of the Electoral Systems (CSES) Conference, Toronto, ON, Canada, September 2009:31 Pages
- Castillo, J.C., Sonja, Z. (2015). Inequality, Distributive Justice and Political Participation: An Analysis of the Case of Chile, Bulletin of Latin American Research, University of Chile.
- Chaboki, U. (2003). "Gender and Political Participation", Scientific-Research Quarterly of Humanities, Al-Zahra University. Year 12 and 13, Issue 44 and 45, pp. 511-553. [In Persian]
- Clark, B. (2010). Comparative Political Economy, Abbas Hatami, Tehran: Kavir. [In Persian]
- Easton, D. (1953). The Political System, An Inquiry into the State of Political Science. New York: Alfred A. Knopf.
- Ebrahimpour, D., Javanpour, A., Hosseini-Asl, V. (2015). "The Relationship between Perceived Social Justice and the Level of Citizen Participation in the Development of Tabriz City", Urban Sociological Studies, Year 5, Issue 16, pp. 119-146. [In Persian]
- Fathipour, A. (2011). Requirements for Implementing the Law of Targeted Subsidies, Research Center of the Islamic Consultative Assembly. [In Persian]

- Ghavam, A.A. (2013). Political Science: Fundamentals of Political Science, Tehran: Samt. [In Persian]
- Grasso, M.T, Karampampas, S., Temple, L., Yoxon, B. (2019). "Deprivation, class and crisis in Europe: A comparative analysis". *European Societies* 21(2): 190–213. Doi.org/10.1080/14616696.2019.1584324
- Kiafar, A. (1992). Urban land policies in post-revolutionary Iran, in *Modern Capitalism and Islamic Ideology in Iran*, Edited by C. Bina & et al, (London; Mac Milan press).
- Masoudnia, E. (2001). "Sociological Explanation of Citizens' Political apathy in Social and Political Life", *Political-Economic Information Journal*, August and September, Issues 167-168, pp. 155-172. [In Persian]
- Mehregan, N., Morteza, E. (2006). "The Effect of Economic Variables on People's Participation in Iranian Elections", *Sustainable Growth and Development Research (Economic Research)*, Volume: 6, Issue: 51-63. [In Persian]
- Mirzadeh Qasabeh, Z. (2016). Quality of Life and Its Effect on Political Apathy Among Youth (Case Study: Meshkin Shahr County), Master's Thesis Ali Rajablou, Maryam Ghazinejad, Alzahra University, Faculty of Social Sciences and Economics. [In Persian]
- Mirzaei, F. (2019). Analysis of the Factors of Social and Political Apathy and Strategies to Counteract It in Nahjul-Balagha, Master's Thesis, Hassan Asgharpour, Shahed University, Faculty of Humanities. [In Persian]
- Mohammadi, M. (2015). Sense of Justice and Its Relationship with Political Participation of Students at Hormozgan University in 2015, Master's

Thesis, Mahmoud Raofi, Yaser Rastegar, Hormozgan University, Faculty of Humanities. [In Persian]

Mosffa, N. (2006). Women's Political Participation in Iran, Tehran, Ministry of Foreign Affairs Publications. [In Persian]

Nasiri Valikbani, F. A., Beheshti Rad, R. (2014). "Investigating the role of the glass ceiling on reducing perceived organizational justice", Social Psychological Studies of Women, Volume 12, Issue 4, pp. 149-172. Doi: 10.22051/JWSPS.2015.1498. [In Persian]

Rahimi, F. (2013). Study of the Factors of Political Political apathy of Iranian Women Compared to Men, Master's Thesis, University of Science and Culture, Faculty of Humanities. [In Persian]

Rush, M. (1997). Society and Politics (An Introduction to Political Sociology), translated by Manouchehr Sabouri, Tehran, Samt Publications. [In Persian]

Seyed Emami, K., Abdullah, AM. (2009), "Factors Affecting Citizen Participation in Presidential and Parliamentary Elections: A Case Study of Tehran". Journal of Political Science, Year 4, Issue 109-146. [In Persian]

Shahbazi, M. (2001). The Destiny of Iranian Democracy, Tehran: Rozaneh. [In Persian]

Taheri, A., Heydari, N., Azghandi, A., Saei, A. (2017). "The Impact of Economic Factors on Voter Behavior in the Appointments of the Islamic Consultative Assembly of Ilam Constituency". Quarterly Journal of Political Sciences, Year 13, Issue 38, pp. 19-2. [In Persian]

Vafadar, M. (1996). Democracy as perceived by people and students and examining people's and students' attitudes towards elections, Thesis, Beheshti University. [In Persian]

Zirak, S. (2013). "Analysis of the Status of Subsidies Payment in Iran with Emphasis on the Pathology of Government Policies in the Aim of Reforming the Subsidies Payment System", Quarterly Journal of Financial and Economic Policies, Year 1, Issue 1, pp. 79-120. [In Persian].

استناد به این مقاله: علایی اورگانی، جواد . (۱۴۰۳). ادراک عدالت و مشارکت سیاسی (برداشت دانشجویان تحصیلات تکمیلی از سیاست‌های توزیعی و باز توزیعی دولت سیزدهم و تأثیر آن بر مشارکت سیاسی). دولت‌پژوهی، ۱۰(۴۰)، ۸۱-۱۲۰. doi: 10.22054/tssq.2025.81047.1546

The State Studies Quarterly is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License